

PEDAGOGIK TADQIQOT METODLARI

Chorshanbiyev Adham Ishoq o'g'li

Zoirov Shoxrux Yunusovich

Termiz davlat pedagogika institute talabalari

Annotatsiya : Mazkur maqolada pedagogik tadqiqot metodlarining mohiyati, turlari va ularning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Pedagogik tadqiqot usullari ta'lim amaliyotini ilmiy asosda takomillashtirish, o'quv jarayonida samaradorlikka erishish, shuningdek, nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. Maqolada kuzatish, suhbat, anketa, tajriba (eksperiment), test va tahlil kabi metodlarning mazmuni va qo'llash imkoniyatlari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Pedagogik tadqiqot, ilmiy metod, kuzatish, tajriba, suhbat, tahlil, diagnostika, natijadorlik, pedagogik muammo, metodologiya.

Pedagogika fani ta'lim-tarbiya jarayonini chuqur o'rganish, uning qonuniyatlarini aniqlash va ilmiy asosda takomillashtirishga qaratilgan. Bu jarayonda pedagogik tadqiqot metodlari muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki har qanday ilmiy faoliyat ishonchli, tahliliy va amaliy natijalarga erishish uchun to'g'ri tanlangan metodlarga tayangan holda amalga oshiriladi.

Pedagogik mahorat — bu o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatini samarali, ijodiy va ilmiy asosda tashkil etish qobiliyati bo'lib, u ta'lim jarayonining sifatini belgilovchi eng muhim omillardandir. Pedagogik mahorat nafaqat bilim, balki o'qituvchining shaxsiy fazilatlari, muloqot madaniyati, psixologik sezgirliigi va ijodiy yondashuvini ham o'z ichiga oladi.

Pedagogik mahoratning mohiyati — o'qituvchining kasbiy bilimlari, pedagogik qobiliyatlari, metodik tayyorgarligi va shaxsiy fazilatlari uyg'unligidir. U o'qituvchining har bir dars, suhbat yoki tarbiyaviy jarayonda o'z auditoriyasiga ta'sir ko'rsatish darajasini belgilaydi.

Pedagogik tadqiqotning maqsadi — o'quv-tarbiya jarayonidagi muammolarni ilmiy asosda o'rganish, ularning yechimlarini ishlab chiqish va ta'lim tizimini rivojlantirishdir. Shu boisdan pedagogika fanida metodlarning to'g'ri tanlanishi va ularni amaliyotga tatbiq etish yuqori ilmiy natijalar uchun asosiy omildir.

Pedagogik tadqiqot metodlari shaxs, ta'lim muhitini, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatni, o'quv faoliyati natijalarini o'rganishga xizmat qiladi.

Ular empirik (tajriba asosidagi) va nazariy metodlarga bo'linadi.

1. Empirik metodlar

Bu metodlar bevosita o'quv jarayonini kuzatish va tajribadan o'tgan ma'lumotlarga asoslanadi. Ularga quyidagilar kiradi:

- Kuzatish – o'quvchi faoliyati, o'qituvchi uslubi, dars jarayonining samaradorligini tabiiy sharoitda o'rganish.
- Suhbat – o'qituvchi, o'quvchi yoki ota-onalar bilan muloqot orqali ma'lumot olish.
- Anketa – so'rovnoma yordamida ko'p sonli respondentlardan fikr yig'ish.
- Pedagogik tajriba (eksperiment) – yangi metod yoki texnologiyaning samaradorligini amalda sinovdan o'tkazish.
- Test – o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakasini aniqlash.

2. Nazariy metodlar

Bu usullar mavjud ilmiy manbalarni tahlil qilish, umumlashtirish va nazariy xulosalar chiqarishga qaratilgan.

- Tahlil va sintez – ma'lumotlarni tahlil qilish va umumlashtirish.
- Induksiya va deduksiya – ayrim faktlardan umumiy xulosaga yoki umumiydan xususiyga o'tish.
- Modellash – o'rganilayotgan jarayonning nazariy modelini yaratish.

3. Tadqiqot bosqichlari

Pedagogik tadqiqotlar quyidagi bosqichlarda olib boriladi:

1. Muammoni aniqlash va maqsadni belgilash;
2. Tadqiqot gipotezasini ishlab chiqish;
3. Metodlarni tanlash;
4. Tajriba o'tkazish va natijalarni yig'ish;
5. Olingan natijalarni tahlil qilish va xulosa chiqarish.

Mazkur metodlar yordamida o'qituvchi o'z amaliy faoliyatini ilmiy asosda baholashi, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishi mumkin.

Pedagogik tadqiqot metodlari o'quv jarayonini ilmiy asosda o'rganish va takomillashtirish uchun zarur vositadir. Ularning to'g'ri qo'llanilishi ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish, o'qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirish hamda ta'lim sifatini kafolatlash imkonini

beradi. Har bir pedagog o'z faoliyatida empirik va nazariy metodlardan oqilona foydalanish orqali ta'lim-tarbiya tizimiga ilmiy yangiliklar olib kirishi lozim.

Pedagogik tadqiqot metodlari — bu o'qituvchi va ilmiy izlanuvchilar tomonidan ta'lim-tarbiya jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash, tahlil qilish va ularning yechimlarini ilmiy asosda topish uchun qo'llaniladigan usullar majmuasidir. Ular ta'lim jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini birlashtiradi.

Pedagogik tadqiqot metodologiyasi fan sifatida dialektik yondashuvga, ilmiy bilish nazariyasiga hamda pedagogik tizimlarning rivojlanish qonuniyatlariga tayanadi. Shuning uchun har bir metod ilmiy ishonchlilik, aniqlik va tekshiriluvchanlik tamoyillariga asoslanadi.

Pedagogik tadqiqotda metodlar quyidagi yo'nalishlarga tayanadi:

1. Bilishning nazariy darajasi — bu bosqichda muammo nazariy tahlil qilinadi, gipoteza ilgari suriladi va asosiy tushunchalar aniqlanadi.
2. Empirik daraja — bu bosqichda nazariy farazlar amalda tekshiriladi, kuzatish, suhbat, tajriba va test metodlari orqali ma'lumotlar yig'iladi.
3. Analitik daraja — to'plangan ma'lumotlar tahlil qilinadi, statistik qayta ishlov beriladi, xulosalar chiqariladi.

Pedagogik tadqiqot metodlarini tanlashda quyidagi tamoyillar muhim:

- Maqsadga muvofiqlik — har bir metod tadqiqot maqsadiga xizmat qilishi kerak;
- Ilmiylik — metodlar ob'ektiv, ishonchli va takrorlanadigan natijalar berishi lozim;
- Amaliyotga tatbiq etish imkoniyati — tadqiqot natijalari ta'lim jarayonida qo'llanilishi zarur.

Shuningdek, pedagogik tadqiqotlar o'qituvchining ilmiy-tadqiqot madaniyatini oshiradi, yangicha pedagogik fikrlashni shakllantiradi hamda zamonaviy ta'limni rivojlantirish uchun nazariy asos yaratadi.

Pedagogik mahoratning asosiy komponentlari

1. Kasbiy bilimlar — o'qituvchining fan sohasi bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi, metodika va psixologiyani bilishi.

2. Pedagogik qobiliyatlar — o‘quvchilarni tushunish, ularni ruhlantirish, fikrini aniq ifodalash, muloqot o‘rnatish, diqqatni boshqarish kabi ko‘nikmalar.
3. Nutq madaniyati va texnikasi — o‘qituvchining so‘z boyligi, ifoda uslubi, talaffuzi va auditoriyaga ta’sir etish mahorati.
4. Pedagogik takt va etika — o‘quvchilarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish, odob me’yorlariga rioya qilish, ziddiyatli vaziyatlarni oqilona hal etish.
5. Pedagogik texnika — o‘qituvchining darsni tashkil etishdagi uslubi, mimika, jest, ovoz ohangi, tana tili va didaktik vositalardan foydalanish mahorati.
6. Ijodkorlik va innovatsion yondashuv — yangi g‘oyalarni o‘quv jarayoniga tatbiq etish, o‘z ustida doimiy ishlash va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash.

- Pedagogik kuzatuvlar va o‘z faoliyatini tahlil qilish;
- Ilmiy-metodik seminarlar, treninglar, malaka oshirish kurslarida qatnashish;
- Zamonaviy axborot texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish;
- O‘quvchi bilan insonparvar muloqot o‘rnatish, ularning shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish.

Pedagogik mahorat — o‘qituvchilik kasbining yuragi, uning ijodkorlik, muloqot, bilim va tarbiya berish san’atidir. Har bir pedagog o‘z mahoratini rivojlantirish orqali o‘quvchilarning faolligini, mustaqil fikrlashini va ma’naviy kamolotini ta’minlaydi. Shuning uchun pedagogik mahoratni oshirish — ta’lim sifati va samaradorligini yuksaltirishning eng muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanboyeva O., Xoliqberdiyev K. “Pedagogika”. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflar jamiyati, 2019.
2. Musurmonova O. “Pedagogik tadqiqot metodlari”. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Azizxo‘jayev N.N. “Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat”. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2016.
4. To‘xtaboeva M., Qodirova D. “Ilmiy tadqiqot asoslari”. — Toshkent: Universitet, 2021.
5. Jalolov J. “Pedagogik eksperiment va empirik tadqiqot metodikasi”. — Toshkent: Innovatsiya, 2018.